

25ste VERJAARDAG VAN HET LEOPOLD III-FONDS

voor Natuuronderzoek en Natuurbehoud.

2 december 1998.

Jackie VAN GOETHEM,

Departementshoofd KBIN.

Beheerder-secretaris van het Fonds.

Begin van de jaren '70 hadden twee hoogleraren van de 'Université Libre de Bruxelles', de heren Jean BOUILLON en Bernard TURSCH, het plan opgevat een biologisch station op te richten in een gebied met een groot potentieel aan biologische ontdekkingen. Hun keuze viel op Papoea-Nieuw-Guinea, toen nog onder Australisch bestuur. Tijdens een prospectietocht vonden zij aan de noordkust van Nieuw-Guinea het kleine eiland Laing, nauwelijks 800 m lang en gemiddeld 60 m breed, gelegen in de Hansabaai, op 220 km van de provinciehoofdstad Madang. Het eiland is eigendom van een katholieke missie en kon voor 30 jaar worden gehuurd voor een symbolische prijs. Het eiland is onbewoond; geen enkele Papoea durfde er overnachten omdat er geesten huisden.

In 1975 werd begonnen met de bouw van enkele eenvoudige huizen op palen. Alle materiaal, alle voedsel moest worden aangevoerd. In 1976 werd het station operationeel verklaard. In de bescheiden bibliotheek sprongen vooral in het oog de boeken over "Survival in the tropics." In elke woning stond een groene legerkist met 'compact food' voor het geval dat ...

X X X

Laing eiland is omgeven door een rijk geschakeerd koraalrif met aan de westzijde een halfopen lagune. De kom van het eiland ligt ongeveer 20 cm boven de hoogwaterlijn. Het eiland is rondom beschermd door een natuurlijke dam van koraalzand en koraalpuin, verstevigd door aangespoelde boomstammen. De vegetatie was rijk, meer dan 80 soorten hogere planten werden gerecenseerd.

X X X

Koning Leopold III had persoonlijk veel interesse voor de werking van het biologisch station. Hij heeft er aanzienlijke financiële steun aan gegeven o.m. door de schenking van een 10 m lang jacht. Dit jacht vergrootte in aanzienlijke mate de actieradius op zee van de wetenschappers. Er werden vele tochten ondernomen, o.m. naar de naburige vulkanen, tot zelfs naar de kusten van Nieuw-Brittannië.

Het station was tevens een uitvalsbasis voor expedities op het vasteland. Weken-, zelfs maandenlange tochten werden er verricht door botanici en zoölogen. Eens terug werd het verzamelde materiaal geprepareerd, geëtiketteerd en ingepakt voor verzending naar België.

X X X

De bezielende interesse van Koning Leopold III, de creativiteit en durf van de heren Jean BOUILLON en Ben TURSCH hebben een aanzienlijke vooruitgang van de biologische kennis in Papoea-Nieuw-Guinea mogelijk gemaakt. Daarnaast was de technische en logistieke steun van 'all round men' die voor de 'maintenance' van het station zorgden onmisbaar. De heren Guy SEGHERS en Jean PIERRET hebben de eerste jaren een echte pioniersrol gespeeld. Later was het vooral de heer Jean-Marc OUN die het dagelijkse beheer van het station uitvoerde.

In 1990 heeft deze laatste meegeholpen aan twee evacuaties van het eiland Manam, toen meer dan 2.000 Papoea's door vulkaanuitbarstingen werden bedreigd.

In het algemeen hebben vele blanke residenten van het station bijgedragen tot de ziekenzorg van de locale Papoea's, niet in het minst na de oprichting, op initiatief van de Koning, van een dispensarium voor de plaatselijke bevolking van de dorpen van Hansabaai.

Midden '97 heeft een onwaarschijnlijk toevallig incident het leven gekost aan de heer Miller MAGAP, de lokale hoofdtechnicus van het station, een verrassend veelzijdig technicus met meer dan 20 jaar trouwe dienst. Voordien bezweek een andere technicus aan hersenmalaria. De Papoea-chef John BARENG, behoeder van het station vanaf het eerste uur, overleed tengevolge van een slangenbeet. Ook één wetenschapper, de heer Benoit MYS, herpetoloog verbonden aan de Universiteit van Antwerpen, verloor er het leven door een auto-ongeval. Deze treurige balans is onvolledig, het aantal "near-casualties" loopt in de tientallen; het tekent de omstandigheden waarin diende gewerkt. Eenvoudige accommodatie, een tropisch maar hard klimaat, muggen en andere plagen, het heeft ongetwijfeld een selectieve aantrekkingskracht gehad, én het heeft velen gesterkt.

X X X

De wetenschappelijke activiteiten van het station werden eind 1997 stopgezet. De eenvoudige huisjes worden nu door jonge Papoea's van Hansabaai bewoond. De verhalen over geesten laten blijkbaar minder indruk na dan weleer.

Het station heeft meer dan 20 jaar een onmiskenbare bijdrage geleverd aan biologisch wetenschappelijk onderzoek in Papoea-Nieuw-Guinea. Vorsers van zowat alle Belgische universiteiten en ook buitenlanders hebben, vaak met financiële steun van het Leopold III-Fonds, onderzoek verricht inzake biologische diversiteit van koraalriffen, van terrestrische, van zoet en brakwatermilieus. Tientallen doctoraatsproefschriften en licentiaatsverhandelingen zijn het resultaat van de wetenschappelijke vorming die jonge Belgische biologen er hebben genoten. Onderzoek naar symbiosen en commensalisme, naar adaptaties en soortvorming in vier van de vijf rijken (blauwalgen, zwammen, planten en dieren) stond op het voorplan.

Het wetenschappelijk onderzoek dat dankzij het 'King Leopold III Biological Station at Laing Island' kon worden uitgevoerd heeft tot nu toe aanleiding gegeven tot meer dan 350 wetenschappelijke artikelen, gepubliceerd in gerenommeerde binnen- én buitenlandse tijdschriften. De collecties van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en van de Nationale Plantentuin van België, alsook van diverse universiteiten, werden verrijkt met

referentieverzamelingen die op taxonomisch, biogeografisch en fylogenetisch vlak een onschatbare aanwinst betekenen.

X X X

Het is passend, bij deze 25ste verjaardag van het Leopold III-Fonds, hulde te brengen aan de Koning die aanvaard had zijn naam te geven aan het biologisch station in Papoea-Nieuw-Guinea. Het lijkt mij eveneens passend een woord van dank te richten aan de oprichters van het station en aan hun echtgenoten die jarenlang, geheel belangeloos, hebben gezorgd voor gastvrij onthaal en tevens aan de technici die vele jaren onmisbare technische en logistieke hulp hebben geboden.

Onze herinnering gaat naar onze collega en onze vrienden Papoea's die de afgelopen 20 jaar er het leven verloren.

Intussen is het eiland Laing 50 m korter geworden en aan de oostzijde, over vrijwel de hele lengte, minstens 10 tot 20 m minder breed. Een tectonische daling (?), een stijging van de zeespiegel (?), een stormachtiger zee wegens global warming (?), op dit ogenblik blijft het gissen naar de oorzaak.

Het 'King Leopold Biological Station at Laing Island' heeft ruim 20 jaar op uitstekende wijze gefunctioneerd; het eiland zelf valt ten prooi aan de golven. Het illustreert vergankelijkheid. De aanzienlijke bijdrage aan de wetenschap is evenwel duurzaam.

Ik dank u.

Dr. J. L. VAN GOETHEM,
Beheerder-Secretaris
van het Leopold III-Fonds.